

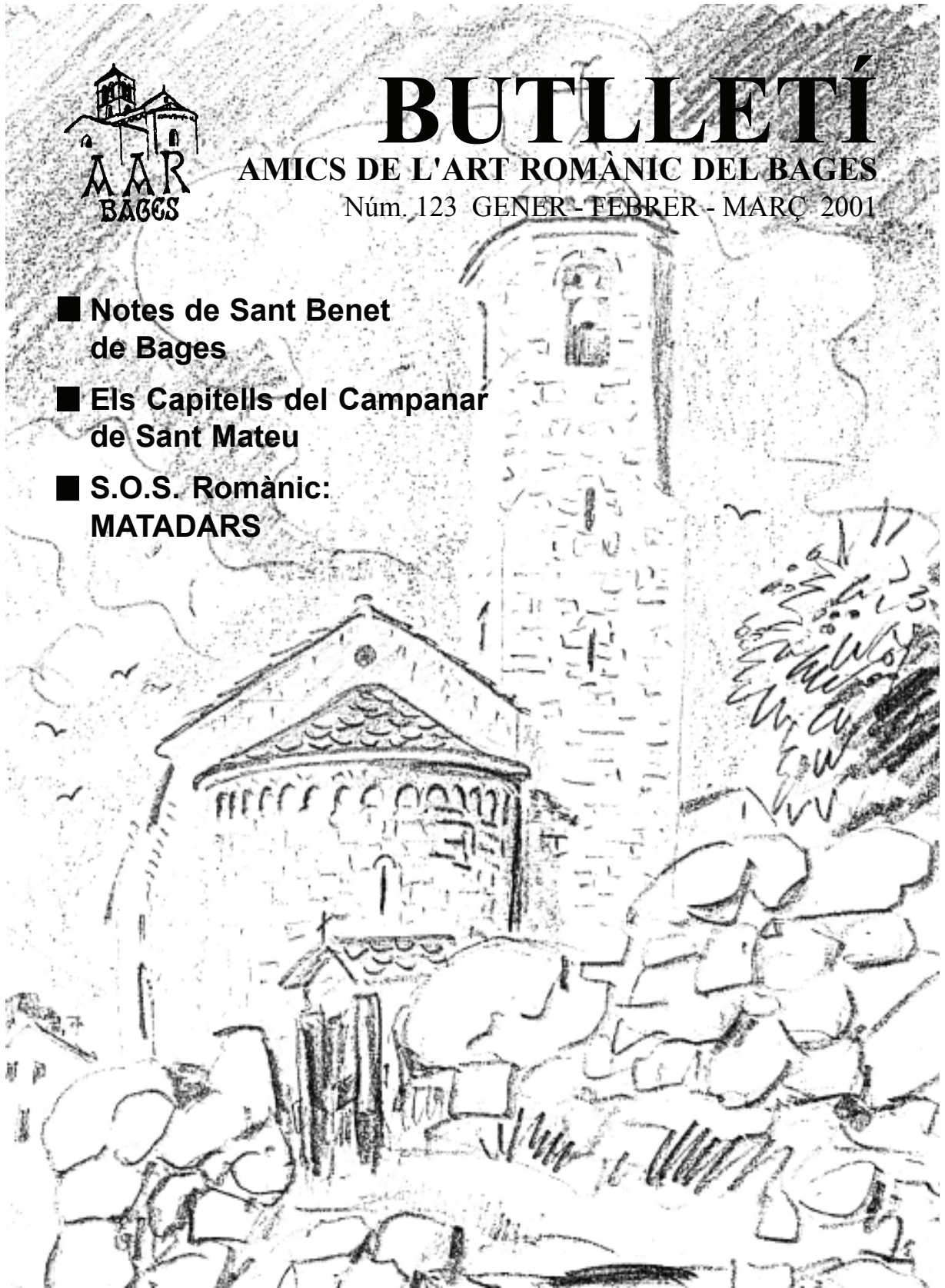

BUTLLETÍ

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DEL BAGES

Núm. 123 GENER - FEBRER - MARÇ 2001

- Notes de Sant Benet de Bages
- Els Capitells del Campanar de Sant Mateu
- S.O.S. Romànic: MATADARS

Índex

Vetllar pel romànic malmès de la nostra comarca ha estat sempre el nostre punt de mira des dels inicis de l'Entitat, i a cada època s'ha fet amb els mitjans que la situació ens permetia. Durant els primers anys es feren intervencions molt directes, com les neteges i consolidacions amb motiu de les sortides matinals organitzades per l'Entitat. Així es va treballar en un reguitzell d'esglésies com: Sant Martí de les Planes, Sant Vicenç d'Aladernet, Sant Pere de Castelnou, Sant Miquel de la Grevalosa, Sant Simeó de Centelles, Sant Pere de Vilanova, etc. Avui, aquestes intervencions no són possibles. Però, tal com diuen els Estatuts, el nostre interès segueix i ha de seguir en la línia de preocupar-nos del nostre patrimoni romànic.

En aquesta ona estan els treballs portats a terme en col·laboració amb la UPC, a partir dels quals s'està treballant en l'estudi d'alguns edificis menys afortunats. També volen estar en aquesta línia d'actuació els articles titulats "SOS ROMÀNIC" que hem començat a publicar en aquest Butlletí i que continuarem en els propers.

Caldria, també, recuperar entre tots aquelles sortides matinals, a peu o en cotxes, per visitar els edificis o restes de romànic del Bages. D'algunes ens en portaríem grates sorpreses, d'altres, potser, ja quasi hagin desaparegut, però seria bo de fer-ne el seguiment.

La Junta

Índex

Editorial	111
Articles:	
NOTES SOBRE SANT BENET DE BAGES I DEL CENTRE EXCURSIONISTA	112
ELS CAPITELLS DEL CAMPANAR DE SANT MATEU DE BAGES	115
EL PREU DE LES PEDRES NOBLES	120
DESPRÉS D'AQUELL ANY MIL	124
S.O.S. Romànic:	
SANTA MARIA DE MATADARS	127
Crònica d'activitats	130
Notícies	134
Properes activitats	135

ilustríssim jove'N Josèp Coll y Vilaclara.” (El Pla de Bages. Manresa: dilluns 10 d’abril de 1905)

Se tenen notícies de que regne molt entusiasme en el Centre Escursionista de Catalunya, pera assistir a l’excursió al Monastir de Sant Benèt de Bages que s’organisa pel dia 24 dilluns de la prócsima Pasqüa [...]” (El Pla de Bages. Manresa: dissabte 15 d’abril de 1905)

Als excursionista. Definitivament tindrà llòc la sessió inaugural del “Centre Escursionista de la Comarca de Bages”, al històric Monastir de Sant Benèt de Bages, el pròcsim dilluns segon dia de Pasqüa a les dugues en punt de la tarde [...] (El Pla de Bages. Manresa: Dimecres 19 d’abril de 1905)

El “Centre Excursionista de la Comarca de Bages” ha tingut la galanteria d’enviarnos una invitació pera assistir a la Inauguració de son Centre. Veusaqui la “Relació dels actes que tindrán llòc ab motiu de la celebració de la festa inaugural del Centre Excursionista de la Comarca del Bages, al Monastir de Sant Benet y en honor dels socis del Centre Excursionista de Catalunya. Dia 23 Abril._ A

ELS CAPITELLS DEL CAMPANAR DE L'ESGLÉSIA DE SANT MATEU DE BAGES

Francesc Vilà

Des de fa ja força temps al Museu Comarcal de Manresa estem treballant en l'inventari del fons de pedra esculpida que conservem. A hores d'ara està ja força enllestit i abraça prop de set-cents registres. Es tracta d'un fons dispers cronològicament –amb elements del s. X fins al XX- i qualitativament i tipològicament –hi podem trobar des d'elements constructius en el sentit més elemental fins a escultures exemptes, obres d'escàs interès fins a obres de factura excel·lent...-. I, encara, des del punt de vista del seu estat de conservació tenim tota la gradació des de les peces molt malmeses fins a les ben conservades.

Una part molt gran d'aquesta col·lecció correspon a obres d'època medieval –capitells, sarcòfags, elements arquitectònics diversos...- i conformen un dels fons més mal representats en l'exposició permanent que el Museu ofereix a les visites del públic. Per això, la progressiva conclusió d'aquests treballs d'inventari ens ha d'anar obrint les vies per a una mes aprofundida documentació de cada objecte i per a millorar –des de la planificació i el coneixement, que l'inventari ha de permetre- la difusió d'aquest fons i la seva presentació al públic.

Així caldrà anar elaborant articles divulgatius, afavorir treballs de recerca més intensos i millorar l'exposició permanent del MCM. És per això que inscribim en aquest marc la nota present redactada a petició de l'Associació Amics de l'Art Romànic del Bages. Parlarem aquí de quatre objectes conservats i exposats al MCM que probablement ja són força coneguts, però que ens ha semblat d'interès portar-los a aquesta pàgina per tal d'il·lustrar el que fins aquí hem dit, i, alhora, per donar a conèixer algunes novetats recents de les quals han estat objecte.

de 25 cm de costat. El seu estat de conservació és divers i tots pateixen en major o menor grau la degradació pròpia del material –la pedra sorrenca- amb què estan realitzats. Formalment podem diferenciar-ne dos grups: un de tres capitells (MCM 4188, 4189 i 4190) quasi anàlegs en el seu tractament decoratiu, i un altre d'un capitell (MCM 4187) amb un plantejament decoratiu ben diferenciat. Aquest darrer és el que ha perdut una part més gran de la seva pedra.

Els capitells del primer grup, seguint les característiques de l'ordre corinti de tradició califal en què s'inspiren, tenen forma troncocònica que passa de la base circular fins a la part superior, quadrada, resolta amb tres daus per cara amb volutes als dels angles i un element decoratiu complementari al dau central. Així es resol el pas formal dels aproximadament 20 cm de diàmetre a la base fins al quadrat de 25 cm de la superfície superior. En el tambor del capitell la decoració s'organitza en dos registres superposats de vuit fulles d'acant intercalades les del segon nivell entre les del primer. Les fulles creixen amunt i es dobleguen cap enfora i avall en el seu acabament. Tots aquests elements decoratius estan tractats de manera molt sintètica, elemental, cosa que permet mantenir el dubte expressat per diversos autors sobre si estem amb obres inacabades. Fins i tot entre un i altre d'aquests capitells sembla que ens trobem amb estadis més o menys acabats del treball de l'escultor. D'entre les fulles del segon registre es remarquen unes tiges que sostenen l'arrencada dels elements decoratius que arribaran fins als daus de les arestes. El tractament de la decoració en aquest sector ens dóna la diferència entre els tres capitells: la forma com

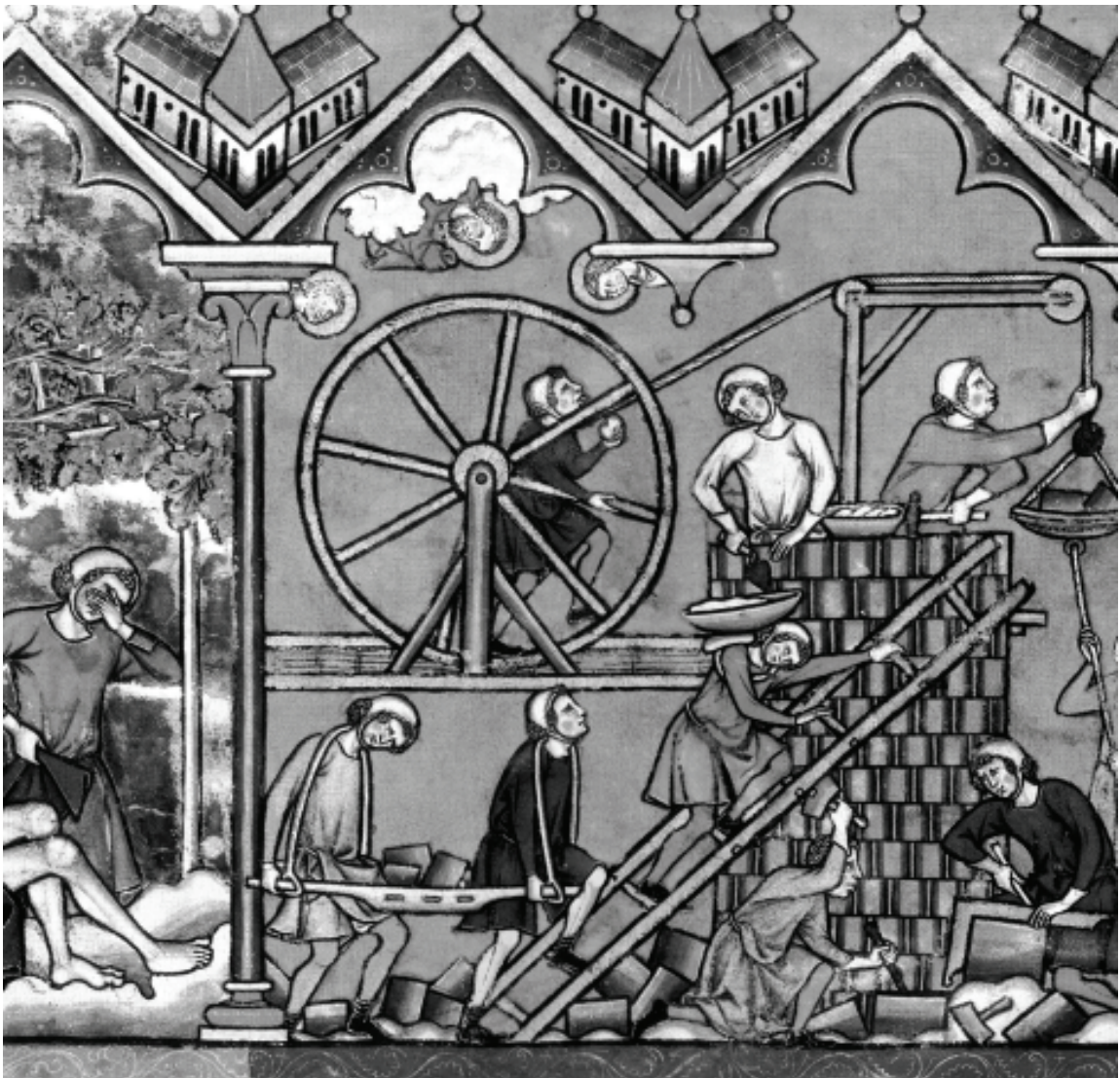
Capitell número
d'inventari 4187
Foto:
ARXIU MCM

Acabarem aquesta nota esmentant dos fets recents que ens il·lustren per una banda la importància i transcendència en la història de l'art català d'aquests capitells i per una altra ens presenten una manera de posar en valor els béns patrimonials conjugant el tractament dels edificis i la conservació dels seus elements més delicats. L'any 1999 s'endegà un projecte de col·laboració europeu a l'entorn de l'art i la civilització europea a l'època de Carlemany. *Charlemagne. The making of Europe* n'era el lema. S'inicià a la ciutat alemanya de Paderborn i hi participaren la Llombardia, Dalmàcia, Westfalia i Catalunya. En l'exposició inicial del projecte a Paderborn es presentà un objecte del nostre Museu que feia d'"ambaixador" de l'exposició catalana: la Lipsanoteca de Santa Maria de Lillet. Quan al seu moment el Museu Nacional d'Art de Catalunya va fer l'exposició "Catalunya a l'època de Carlemany", dos objectes més del nostre museu s'afegiren al ja esmentat: eren dos d'aquests capitells que comentem en aquest article.

Recentment, encara, podem donar compte d'una notícia important per a aquests capitells, i encara més per a la valoració de l'església on havien estat: la restauració, impulsada amb entusiasme pel rector de la parròquia –Mn. Jolis- del campanar de l'església de Sant Mateu de Bages i que ha comptat amb la col·laboració dels feligresos. Una restauració, dirigida per l'arquitecte Joan Ribera i que s'afegeix a d'altres actuacions anteriors i en curs que, sobre edificis del seu patrimoni històric, es duen a terme en aquest municipi. En aquesta restauració es restablí la forma del campanar preromànic i es restabliren, també, les obertures del nivell immediatament inferior al campanar on havien estat ubicats els capitells. Els capitells es restituïren amb unes còpies fidels fetes per l'escultor R. Bancells que copià els quatre exemplars conservats al Museu Comarcal de Manresa. D'aquesta manera, com ja s'ha fet en altres llocs, es preserva la conservació de les peces originals i es permet una intervenció d'allò més correcta sobre un monument arquitectònic.

esclava

L'esclavatge arrenca de les cultures agràries del neolític, però les principals generadores d'esclavitud han estat sempre les guerres: des del soldat que captura un enemic per convertir-lo en esclau seu, fins a les batudes del vencedor en conquerir una ciutat, unes persones que sense haver comès cap delictes quedaven desposseïdes de drets i de béns, convertides en "instrumentum vocalem" - com deien els romans - és a dir, una eina parlant, res més que una eina per a usar i abusar sense cap consideració.

El document és signat per la venedora, tres testimonis i el sacerdot que l'escriví.

Immediatament després de l'any 1000 comença la febre de construir esglésies i catedrals i santuaris a tota la cristiandat, a fi d'agrair al Totpoderós d'haver-los perdonat la fi del món, contràriament al que estava escrit i esperava tothom: un cataclisme devastador que, l'últim dia del mil·lenni, havia de fer desaparèixer la vida sobre el planeta...

Al nostre país es va produir una demanadissa exagerada de mà d'obra, la qual va obligar a molts mestres d'obres acudir als mercats d'esclaus de Barcelona, València i, fins i tot, de Mallorca, - uns mercats molt importants,- on compraven esclaus forts destinats a realitzar les feines més dures com a ajudants dels paletes, unes feines que solien compartir amb macips provinents d'altres obres, sovint delmats o moridors.

La societat civil es treia el pa de la boca per a col·laborar en la construcció del seu temple mitjançant donacions, almoines o jornades de treball, sota una pressió límit...

Quan pensem en el preu que la humanitat ha pagat per aquests monuments, la raó ens diu que cal respectar-los, i que s'ha d'admirar les persones que els van dirigir. Però el cor afegeix que els hem d'estimar, perquè són fruit del sofriment de gent com nosaltres, que l'homenatge ha de ser per a ells, i tota aquella gent assotada per la vida que amb la seva suor, les seves llàgrimes i la seva sang, van fer possible el miracle d'un llegat màgic i meravellós, amb el tronc superb i majestuós de les coses nobles, però que, al mateix temps, és fràgil i delicat; indefens com un nadó que depèn només de nosaltres.

Ah, aquells serfs de la gleba i del clamor remença !
Els foren -si ho pensem, equànimes-,
per compromesos en la lluita i la raó,
prefiguració de tots nosaltres
homes del nostre segle vint i del nou d'ara,
que amb esforçat treball per la supervivència
llurs drets compraven: els de viure com a homes,
clamant, cercant a les palpentes la justícia
per a un futur d'aquella seva vella terra
reconquerida amb voluntat estrètua.
Ramon Borrell, l'any mil, poderejava
mantenidor de gloriosa, ja, i més llarga dinastia.

I, mentrestant, el món seguia donant voltes.
¿De quina providència la insistència de les pluges
féu germinar l'esclat morigerat -diguem-ne, sobri-,
tot esperit i crit pedreny, de l'Art Romànic
que s'arrelà diversament, però amb caràcter propi ?
Parlem, en tot, d'un petit món de «marca» que

[s'emancipava

amb ben probada credibilitat
per a ésser digne d'una llengua nova, pròspera,
rica, que s'afaiçonarà tant pel paisatge
com pel caràcter auster dels seus regnícoles;
país que conegué aviat favors de Pau i Treva
sota la il·luminació del gran Abat Oliba
-talment Guifré el Pelós reencarnant-se.

Carme Torras, Mercè Matas, Jaume Moya

"S.O.S. Romànic"

Amb aquest títol publicarem regularment articles de denúncia, en els quals descriurem l'estat d'abandó i ruïna d'alguns edificis romànics de la nostra comarca, que considerem que necessiten una clara i ràpida actuació si no volem veure caure sense remei algunes joies del nostre patrimoni arquitectònic o desaparèixer, sense deixar rastre, restes de gran valor arqueològic.

La primera que proposem avui és **Santa Maria de Matadars**.

Se la coneix com a l'església del Marquet. És un edifici d'una gran importància estilística y tipològica dins l'àmbit del romànic català, actualment d'una sola nau, la seva capçalera és preromànica amb boniques arcades de ferradura, una de les poques que es conserven en la nostra comarca.

Actualment pertany al terme municipal del Pont de Vilomara; fins no fa massa anys era de Mura, i és fronterer amb Sant Vicenç de Castellet.

○	<p>FITXA DE TREBALL NÚM. 1/99 <i>Secció de Patrimoni d'Amics de l'Art Romànic del Bages</i></p> <p><i>Municipi:</i> El Pont de Vilomara <i>Situació:</i> Urbanització Marquet Paradís <i>Vial d'accés:</i> A peu de carretera (accés urbanització) <i>Propietat:</i> Privada <i>Tipus d'edifici:</i> Església sense culte <i>Reconeixement:</i> 5 d'abril de 1999 <i>Autors:</i> Jaume Moya i Plana Mercè Matas i Cuspinera <i>Advocació:</i> Santa Maria de Matadars o del Marquet <i>Datació de l'edifici:</i> Segles X-XII</p> <p><i>Principals defectes constructius (Patologies):</i></p> <p>1. Afectant l'estructura resistent:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gran esquerda verticalitzant en la façana principal (W) - Esquerda vertical en unió de la façana principal a la façana Sud - Dues esquerdes longitudinals seguint l'eix de la volta de la nau - Murs i volta ensorrats de la part dreta del santuari <p>2. Afectant la conservació de l'edifici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Humitats directes de la teulada - Absència de tancament en finestres - Paviments generals absents o defectuosos - Porta d'entrada malmesa
○	<ul style="list-style-type: none"> - Acumulació de runes i brutícia interior - Pas exterior lateral sud entre l'església i el mas <p><i>Observacions:</i></p> <p>Els propietaris diuen estar ben disposats a col.laborar en la restauració , fins i tot en cedir l'església i accesos a la institució que es fes càrrec de la restauració.</p>
○	<p>La història i la descripció constructiva de l'església, és molt completa al volum del Bages de la Catalunya Romànica.</p>

També visitarem a l'església parroquial del poble la Mare de Déu de la Llet del segle XIII, originària de l'església del castell.

Més tard ens dirigírem a Piera on visitarem el castell de propietat particular. És d'origen medieval, tot i que conserva poquíssims elements d'aquella època. El conjunt actual es presenta ben endreçat, amb restauracions i decoració de primers del segle XX.

El diumenge **4 de març**, férem una excursió de tot el dia i en autocar per tal de visitar la ciutat de Tarragona, des de fa poc declarada Patrimoni de la Humanitat.

Fou molt interessant la visita guiada pel Manel, guia local, qui ens féu una magistral explicació "in situ" de molts dels monuments romans que últimament han estat recuperats. També la catedral fou objecte d'una interessant visita.

celebració dels 20 anys de l'Entitat, foren moltes i molt interessants.

També es va informar d'algun canvi a la Junta Directiva: El Sr. Jesús Sagués deixa la tresoreria, la qual passa a mans del Sr. Baltasar Corrons. També la secretaria, que actualment exercia en funcions el vicepresident Sr. Joan Badia, passa al Sr. Josep M. Font.

Un altre dels punts d'interès fou la consulta als socis del destí del viatge d'estiu. Foren presentades dues propostes: una a Anglaterra i l'altra a la Llombardia. Després d'alguns aclariments sobre les dues opcions, es votà a mà alçada, i fou majoritària la tendència per la Llombardia. D'aquesta proposta hi ha el compromís d'enviar ben aviat àmplia informació.

Amb un ambient molt cordial, es donà per acabada l'Assemblea amb l'assistència de 35 socis.

Necrològica

El passat dia 1 de gener d'enguany, ens va deixar per sempre el nostre soci i bon amic Jaume Rubiralta i Torras. En Jaume era una persona afable, sempre disposada a participar en les tasques de l'Entitat, i amb el seu característic bon humor es feia una persona encara més estimada per tothom. L'any 1998, en el transcurs del dinar del soci, li fou entregat el premi "Carreu" per la seva desinteressada col.laboració.

Des de les pàgines d'aquest Butlletí, volem expressar el nostre condol a la vídua, Ramona Lavilla, també sòcia de l'Entitat i als seus amics més pròxims que el varen acompanyar fins a l'últim moment.

Amic Jaume, descansa en pau.

Propes Activitats

Diumenge 22 Abril
MATINAL "SANT PERE DE LA PORTELLA" (Berguedà)
 VISITA GUIADA A CÀRREC DELS RESPONSABLES DE LA RESTAURACIÓ
 AMB COTXES PARTICULARS
 Hora de trobada: 10:00 h
 Lloc de concentració: Plaça Infants / Manresa

Dissabte 12 i 13 Maig
EXCURSIÓ "EL ROMÀNIC DE LA VALL DE BOI"
 AMB CONFORTABLE AUTOCAR / CAP DE SETMANA
 Visites: **Cardet, Boí, Taüll, Erill-la-vall, Durro, ...**
 Hora de trobada: 6:00 h
 Lloc de concentració: Plaça Infants / Manresa
 Inscripcions: **Socis**, a partir del dia 9 d'abril, a les 9:30h
No socis, a partir del dia 11 d'abril, a

VIATGES MASSANÉS, Carrer del Born / Manresa
 (Places limitades a la capacitat de l'autocar)
PORTEU CALÇAT CÒMODE I

els Dimecres 9 a 30 Maig
CURS "APROXIMACIÓ A L'ARQUITECTURA ROMÀNICA"
 ELS DIVERSOS ASPECTES D'AQUEST PERIODE ARQUITECTÒNIC POSATS
 A L'ABAST DE TOTHOM.
 Dies: DIMECRES 9, 16, 23, 30 de Maig
 Horaris: De 20:00 a 21:00 h
 Lloc: Sala d'Actes del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya / Delegació BAGES-BERGUEDÀ
 Carrer Arquitecte Oms, número 5 (Torre Livrà) / Manresa
 Pre-inscripció: Per telèfon: 938750455 (contestador)
 Per FAX: 938731606
 Per correu electrònic: jol.aar@geocities.com
 La informació completa del curs es donarà en fulllet a part.

Diumenge 20 Maig
MATINAL "SANTA MARIA DE LES ESGLESIES" / "SANT CUGAT DEL RACÓ"
 INCLOSA EN EL CURS "APROXIMACIÓ A L'ARQUITECTURA ROMÀNICA"
 AMB COTXES PARTICULARS
 Hora de trobada: 9:00 h
 Lloc de concentració: Plaça Infants / Manresa

Diumenge 3 Juny
MATINAL "SANT FELIU DE TERRASSOLA" / "SANT JAUME DE VILANOVA"
 INCLOSA EN EL CURS "APROXIMACIÓ A L'ARQUITECTURA ROMÀNICA"
 AMB COTXES PARTICULARS
 Hora de trobada: 9:00 h
 Lloc de concentració: Plaça Infants / Manresa

Diumenge 10 Juny
EXCURSIÓ "ANDORRA, ¡el seu Romànic!"
 AMB AUTOCAR / UNA JORNADA
 Hora de trobada: 6:00 h
 Lloc de concentració: Plaça Infants / Manresa
 Inscripcions: **Socis**, a partir del dia 21 de maig a les 9:30 h
No socis, a partir del dia 23 de maig a

VIATGES MASSANÉS, Carrer del Born / Manresa
 (Places limitades a la capacitat de l'autocar)